

JOSEF VÁCLAV FRIČ:

PÍSNĚ Z BAŠTY

A JINÉ BÁSNĚ

CO NEVÍ LID, JAK BY TO NIKDO NEVĚDĚL

CO NEPOCHOPÍ, NA TO NEBUĎ POMYŠLENO;

*CO VNIKNE V LID, JEN S NÍM A PROŇ BUĎ
PROVEDENO*

*VŠAK NUTNO TÉŽ, BY LID NAD TÍM SVÝM
DÍLEM BDĚL!*

Blaník 1868

PÍSNĚ Z BAŠTY

*Flecte, quod est rigidum,
fove, quod est frigidum!*

Z PÍSNĚ ROBERTA KRÁLE

I.

PÍSEŇ VÁLEČNÁ

*Netrap nás, kypíť už kalich žalů,
stohlavý ty draku s dechem morným;
propadáš a trón tvých zhoubných králů
rozpadá se hromem světoborným.
Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte sužby nekárany,
shod'te služby,
zkojte tužby,
již nás pálí naše rány.*

*Nezachvěj se, duše činolačná,
drak že zchvátil na sta pokolení -
viz, nad ním již staženy ty mračna...
a tvůj bol - ten věčně nevyplení! -
Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte služby nekárany,
shod'te služby,
zkojte tužby,
již nás pálí naše rány.*

*Zbroj se, zbroj, můj lide utrápený,
v boji stůj do bratra posledního,
boj ať skončí život otrávený,
ním pak vzejde zoře dne soudního! -
Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte služby nekárany,
shod'te služby,
zkoj'te tužby,
již nás pálí naše rány.*

*Z mrtvých těl nastavte barikády,
z okovů svých mečů nadělejte,
křikem vdov prolomte vrahů řady
a svůj pot horoucí na ně lejte.
Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte služby nekárany,
shod'te služby,
zkoj'te tužby,
již nás pálí naše rány.*

*A ty tvrdé lebky bratrů padlých,
naplňte je svatým otců prachem,
na tisíce rázem bab těch zchřadlých
do pekel ať sletí s běsným strachem.
Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte služby nekárany,
shod'te služby,
zkoj'te tužby,
již nás pálí naše rány.*

*Každá jiskra slze žalurodné
promění tu lebku v granát žhoucí,
ta když zchvátí vrahy zkrátuplodné,
uleví nám v srdcích pal horoucí.
Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte služby nekárany,
shod'te služby,
zkojte tužby,
již nás pálí naše rány.*

*Až tak všickní v pekla svá zaletí,
blahých dnů pak nastane nám záře -
A když padnem? - zabte i svých dětí,
ať jen kostry vlekou do žaláře.*

*Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte služby nekárany,
shod'te služby,
zkojte tužby,
již nás pálí naše rány.*

*Luhy své radš vůkol vyžehejte,
neplodná práhnoucí ať Sahara
vraha vítá - vše radš v oběť dejte,
ať jen mor navůkol zděsí cára!
Zvoňte hrany za tyrany,
mstěte služby nekárany,
shod'te služby,
zkojte tužby,
již nás pálí naše rány.*

KALICH

*Pozdvihni kalich náš - znak slávy nesmrtelné,
ať jasnou nadějí v budoucnost vedeni
najdeme touhy cíl, té neuhasitelné -
pak zavdej nám a pij - pohár to nadšení!*

*Pozdvihni kalich náš - ten pohár utrpení;
před soudný svět a stůl ať předstoupíme s ním,
ať našich vrahů smích tam v úpění se změní;
přijíme si a bud' to pomsty znamením.*

*Pozdvihni kalich náš - ten důkaz hanby naší,
kypít' on slzami a kletbou našich žen,
ten pohled stále nám ať spánek s oka plaší,
neznejme klid a mír, až vypijem i ten.*

*Pozdvihni kalich náš - krví ho naplníme;
on láskou, odvahou nám žíly prožene,
on písní nadchne nás, že v boj se dostavíme,
a vítěz probudí pak otce milené.*

*Pozdvihni kalich náš - tu hvězdu táboritů,
ať kouzlem bratrství nás vede k volnosti,
ať slávy naší pln se vznese k nebes štítu,
kdos boží bojovník - pak zpij se radostí!*

MISTR

*Jan Hus, ten jest a zůstane nám heslem,
to jméno nás i z hrobu vyvolá.*

*Valí se dým a plamen plápolá:
to naše hvězda, plavci, hněte veslem!*

*Dusíte nás, vy sovy, a my pějeme.
Kostnickou hranici či zříte tam?
To světlo rozžehli jste sami nám,
nuž, divte se, že za tím světlem spějeme.*

*A přijdem-li tam pozdě, najdouc všude
jen pusté ticho, bratří, na co lkát?
Hrabte se v půdě, tu nám nechal kat -
i svatá hlína ta nám drahá bude.*

*I vám teď bude drahá! V pekla s vámi!
Katujte, mučte, duste, palte nás,
z těch plamenů k nám volá Mistra hlas;
a padnem-li - vy propadnete s námi!*

HALLELUJAH 1859

*Pozdvihni hlavu, šij tu zjízvenou
a ruku kostnatou, obtíženou
staletým řetězem, - tu k nebi již
teď vztáhni; dlí tam otec, hospodin,
jenž poznal, bedrám tvým že těžký kříž,
pod nímž jak jindy jeho vlastní syn
jsi náhle skles; tvůj kat již marně hřeší!
Aj vraze, čemu ty tu našu krv piješi?!*

*Jen ranami dycháme; odplatou
nám ale vzácnou vrahů šílenost.
Zpili se naší krví, Golgatou
nás nepovlečou dál; bůh pravil: „Dost
již krve, ran a podlých zločinů,
trestávám bleskem takých zlosynů,“
i poslal hrom a kat už sám se věší:
Aj vraze, čemu ty tu našu krv piješi?!*

*Kdos bál se zahynout, pust' mimo strach
a rozraduj se, vrah tvůj klesá v prach.
Soud boží nastává, kdo zachován
jsi životu, aj, pust' se v hlasný křik
a k nebi vynes nejrozkošnější dík.
Tvůj trapič - pán je v hanbu pochován,
i hrom se z krásné úlohy své těší:
Aj vraze, čemu ty tu našu krv piješi?!*

SVOBODA

*Tou krůpějí, tou čirou slzou byla,
co z nitra Kristova se vyronila,
když pád Siona věstil duší svou,
a pak se proměnila
v tu perlu krvavou,
co zachvěla se na velebném čele,
když v smrti zápasila
ta věrná duše, boha spasitele.*

*I zanikla - až náhle v lůně lesů
co vlnka vyskočila v hravém plesu
neznáma krutým lidem na zemi;
jen málo věrných bylo,
co kvítím, písněmi
v bojácném kruhu svém ji uvítali:
propadlo, co tam žilo,
a vnuci nám jen kletbou děkovali.*

*Však udusit již více nedala se,
stala se bystřící a rozdmula se,
podryla stromy - cesty vymlela
a kámen přeskočila,
až náhle zarděla
se plným živým proudem v krev kypící:
jak se tu poděsila
ta cháska v kalu tom se brouzdající!*

*Co řeka již si vlastní razí cestu,
a běda kraji, běda tomu městu,*

*co jezem, hrázemi jí staví proud.
Kdo se jí opře, pozná
jen boží hněv i soud.
Jak Niagára - tato válka věčná
i v pádu svém je hrozná -
kde zoužena, tam hloubkou nebezpečná.*

*A teď - kde ví, že velmořem se stane,
jak bůjný kůň se vzpíná - neustane,
až vítězně se k cíli provalí.
Dva hrdí světa páni
ten rozkaz vydali,
by moře bylo bito - v pouta dáno. -
Cáři jsou pochováni,
však moře podnes není překonáno.*

DUMKA

*Jsem sám, co družku mám jen hluchou noc,
té zazvučím teď tesknou píseň svou:
Kdo přijde věrné stráží na pomoc,
až zrána outokem se poženou?*

*Jsem sám - a tábor bratrů daleký,
ba přál bych jim ten tichý, klidný sen;
však hrůza, spějí-li tam na věky
a přeslechnou-li mroucí strážě stěn.*

*Jsem sám - a věru rád tu zahynu,
jen píseň má ať k bratrům zaletí,
a probudí tu milou družinu,
by prápor náš nepadl obětí.*

*Jsem sám - a padnu rád, však prápor svůj,
ten musím věrným rukoum odevzdat.
Nuž probud', ozbroj muže, lide můj,
bych pokojně moh za vás umírat.*

SLOVAN

*Ba otrok - rab je Slovan; však tím otrokem
byl i ten bůh na kříži.*

*Vždy stíhán, zrazen, souzen, bičován;
budoucnost přece nosil v tom velkém srdci svém.
Od malé hrstky žen a chatry litován
i k zemi kles, pod hrozna kříže tíží,
a přece sám nad sebou nezaplakal.
Napohled zhynul - byl i pochován -
tam v hrobě však odil se věčným životem,
by celý svět - i peklo z tmy vylákal.
Strážníci, pozor! Vzkříšení se blíží! -*

*Ba otrok, rab je Slovan - ale Spartakus
měl také duši v sobě -
hrozíte se vyhrůžky takové?*

*Jsme také nazí, sprostí - přec máme citu kus
a poznali jsme, či jsme bídní sluhové
a starý svět že jedním krokem v hrobě.
Nedáme s mrtvolou se pochovávat,
nám kynou noví, mocní bohové.
Rab zlámal okovy - teď, světe, s ním to zkus;
neradno bylo k zábavě mu dávat
meč do rukou; ten meč teď platí tobě.*

*Ba otrok, rab je Slovan - ale hodina
i nám i vám již bila!
Upřímnost, lásku, víru, statečnost,
ba vše, čím oplývala ta slávská rodina,*

*vydrala vaše nám nenávisť, zůřivost,
a slávu naši v hanbu potopila.
Jak dusno bylo nám tím živořením
v okovech zlých, kde byla hříchem ctnost,
kde hlad byl otcem nám a sestrou chudina,
kde zrada spásou, láska umučením...
až nádějná jen zoufalost nám zbyla!*

*Ba otrokem byl Slovan - bílým otrokem
a kles pod jarma tíží.
Nastává soud: všech pánů hrozný pán,
ten osud neuprosný, zeptá se v hněvu svém,
proč vámi Slovan v pluh byl zapřahán,
proč posmíván a rozpřažen na kříži.
Vy plémě Kainů, co mu odpovíte? -
„Do rukou jeho buď náš život dán,
on dobrý - všecko zlé nesplácel nikdy zlem!“
Možná! Jen pozor, ať se nezmylíte,
a držte v paměti, že soudný den se blíží!*

K ZÁPADU

*Za Bílou horou zapadlo jsi tam
ty, naše dítě, naše slunko zlaté;
ach, nezapadlos ani prvníkrátě,
a přece teskno, přece ouzko nám.*

*Bez tebe kraj tak zoužen, a tak sám,
ty ňadra touhou po tvé kráse vzňaté
již mrou. Kde dlíš? Což po kolébce svaté
své nezatoužíš? - což tě nepoznám?*

*V domácím lůně našich hrobů zplozené,
v krvavý oceán vesmíra hozené
jak bludná hvězda přeoráváš světy
a děsíš vrahy, děsíš babské kmety.*

*Zdali nám východem, a znovuzrozené
se vrátíš - kdož to ví?
Nedoufám v národ bratrovraždou kletý!*

DOLŮ S BAŠTY

*Kdo heslo nezná - chraň se, chraň,
mám požehnanou v ruce zbraň
a bráním popel otců svých,
i slávu reků minulých,
a válčím pro věk budoucí
až na krev - a to horoucí!*

*Kdo se to plouží v šeru tam?
Dej heslo!*

*„Jméno mé, to klam,
jsem láskou dnes a pokorou,
a zejtra červem pod korou -
jsem vůdcem vám a dusím vás -
kacíři, neznáš matky hlas?“*

*Hoj, dále, od hradu dále,
zachvátím tě, věř, nenadále.*

*Kdo se to žene pouští tou?
Dej heslo!*

*„Zvu se osvětou
od severa i západu,
nesu vám světlo do hradu;
vytírám slepým lidem zrak,
však život jich, ten dávím pak.“*

*Jen dále, od hradu dále,
zasáhne tě cep nenadále.*

*A kdo tam dává před branou
ten brav?*

*„Jsme stáda ochranou;
od boha máme zub i moc
a věrnou družkou nám ta noc:
 pryč s kalichem - dvouhlavý drak
 buď jediný vám svatý znak.“*

*Hoj dále, od hradu dále,
ať nezlámete vaz nenadále!*

*Kdo heslo nezná - ten se chraň,
mám požehnanou v ruce zbraň
a bráním popel otců svých,
i slávu věků minulých,
a válčím pro věk budoucí
až na krev: a to horoucí!*

TĚM NEVĚRNÝM

*Pomníte, potaji jak jsme si ruku tiskli,
tak cele sví, jen teskni doby hnilobou -
však jisti, že bychom si rázem pozavýskli,
až udeřil by hrom nad naši sirobou?
A hrom ten udeřil! Tak nám ten osud přál. -
Kde zůstal ohlas váš, když brat se v zápas dral,
kde láska ochotná trud jeho podepříti?
kde touha vzájemná s ním k spáse žít a mřítí?
Aj nevěrní, vy nevěrní!*

*Jen hlouček nadšených tu duší láskou svorných
postačil rozrazit nám loukoť losů zlých.
Nevíte, k důkladné zhoubě živilů vzdorných
byl k rukoum blesk nám dán všech útrap zkusených?
Však vy jste zpívali, když třeba bylo hřmít -
a vy jste zoufali, ba chtělo se vám mřít,
když nad mohylou nám duch času zaburácel,
když odvěký náš sok z tisíce ran krvácel.
Aj nevěrní, vy nevěrní!*

*A v kole nemužů těch, útěk velebicích,
střehl jsem jedinou tvář studem zardělou,
pociva hněvu žár mu vzplanul v jarých lících,
když náhle propukl v svou kletbu přesmělou.
„Ustaň! zde ruka má - raději bludištěm
se bérme pospolu a vzkažme cestu těm,
co matku milují!“ tak děl jsem, chopiv se ho
jak Orest Pylada, jak plavec vesla svého -
Aj nevěrný, ten nevěrný!*

*Měl orlí zrak a zdál se k slunci spěti -
druh dávno kýžený mé hrozná samoty.
Však náhle šílený, chtěl vlastní matce kleti,
ranám se rouhaje té naší nahoty...
Aj, prasklos, veslo mé, mou pěstí sevřené,
a mníš se vítězem, kdes v bahno vnořené?
K smíchu ti, Pylade, tvůj Orest po čem toužil?
Ten blázen! opět sám v novou se bouř pohroužil.
Ach nevěrný, ty nevěrný!*

ZRADA V TÁBOŘE

*Nechápete, mí drazí, že vida nebezpečí,
jež hrozí záhubou všem příštím pokolením,
ni o sebe, ni o vás neveda víc péči
dbám jen o příští spásu, zchvácen rozčílením.
Však zrada v táboře! I jest mi vyraziti
a druhy zmámené svým křikem vyděsiti.
Náš prápor ohrožen! Zhyň, kdo mi k hrdlu sahá,
vím to, že zrazují! - ne bratry však - jen vraha.*

*Ty bratry varoval jsem, zře, jak nás obchází
podloudný vrah; však marně - oddali se snění.
Proč nepohrdli pitkou? - Aj, teď leží nazi
bez vlády v prachu svém a celí omámení.
Kdo na dno nedopil ten pohár sladka jedu,
teď vzkříkni: Vzhůru! Zrada v našem středu!
A třeba družná ti teď ruka k hrdlu sahá,
nedbej a sraž ji! Onať v službě - vraha.*

SPĚTE SPÁNEMBOHEM!

*Na baště své i po půlnoci bdím
a v lůno hrobů, v širou vlast hledím.
Viz, mnohý rek tam z mohyly se zvedá,
ta dlouhá noc mu také spáti nedá.
Tu s dechem zatajeným náhle zřím,
že pod hlavou vítěznou zbraň svou hledá,
i leknu se a zvolám žalným rohem:
Spi ještě, milý brachu, spánembohem!*

*Zašlehla nad hlavou mi korouhev,
a z kalicha vystříkla vřelá krev,
na skrání bolestně mi vykypěla,
a duše má se žalem rozechvěla.
Vtom zařval dole uvězněný lev,
až celá zem se vůkol rozevřela; -
i skočím a zastenám silným rohem:
Jen chvíli ještě spěte spánembohem!*

*Nastává neslýchaně krutý boj,
vy ale, bratří, nechystáte zbroj.
Vždy hotoví se vzdát, jen vzdorně spíte,
až v tuhých okovech se probudíte.
Co dím? Vždyť vítaný vám hanby zdroj,
ba jménem zrádců vyť se honosíte!
Vám k hanbě zavolám teď soudným rohem:
Bývalí bratří, spěte spánembohem!*

*Vy ale, bratří, kteří dlíte jen
hotoví k zbrani sáhnout v soudný den,*

*jenž lva i s kalichem pak pozdravíte
a pod český se prápor seřadíte -
vím to, že nesnesete matky stén,
že s ní buď padnete, buď zvítězíte.
Kýž potom zvolá Sláva jasným rohem:
Vítězná chaso má, spi spánembohem!*

ČESKÝM JEZOVCŮM

*Ne, není míru mezi námi,
pelešíte s katanami! -
Co nám zradou, vám to věrné,
co nám bílé, vám to černé:
nuž, jaká tedy shoda s vámi,
a co chcete mezi námi?! -*

*Nám bratřím láska v srdce vpsána,
vám jen shůry zvěstována;
ctíme boha v potu tváři,
ale vy jen při oltáři -
Nuž, jaká tedy shoda s vámi,
a co chcete mezi námi?! -*

*Jakým to drzým, smělým čelem
chlubíte se českým tělem? -
vzdechů, slov a kostí dosti,
zdaž i ducha do sytosti?
Nuž, jaká tedy shoda s vámi,
a co chcete mezi námi?! -*

*Ne, není shody mezi bloudem
a tím živým světa proudem;
mezi jasnou pravdou boží
a tou lží, co pop tam vloží!
Nuž, jaká tedy shoda s vámi,
a co chcete mezi námi?! -*

*Nejeden zrádce ten vám svatý,
čtete mše za naše katy;
co nám slávou, vám to žalost,
co nám smrtí, vám to radost:
nuž, jaká tedy shoda s vámi,
a co chcete mezi námi?! -*

*Snoubíte dýku naostřenou
s naší ránou rozjítřenou;
z pouhé lásky, kvůli míru
dodáváte síly štíru:
nuž, jaká tedy shoda s vámi,
a co chcete mezi námi?! -*

*Když ale chcem a budem žítí,
nač nám vaše jedy pítí?
Ani dýkou medem hladkou
smrt nám nezmění se v sladkou:
nuž, jaká tedy shoda s vámi,
a co chcete mezi námi?! -*

SLOUŽÍM

*Po světle v trapných tmách,
po cíli v bludných snách,
po kráse, pravdě, po volnosti toužím.
Kdo dí, že cíl už zná,
že světlo v nájmu má,
bůh ví, pro jeho zášť pramálo že se soužím.*

*Ne vrahům tedy černým,
leč bratřím směle věrným,
ne v líně chorém míru,
jen v boje živém víru,
ni vůdcem ani sluhou,
však snahou pracně tuhou,
jak roveň rovni, duchem, krví sloužím.*

*Neřeknu aniž děl jsem porobníkům:
Sloužím.
Jen kulí v leb, tak děl jsem pochlebníkům:
Sloužím.
V té válce soužených jen stranu znám:
té sloužím.
Mám naděj, sílu v nich, an vím, že sám
nesloužím!*

*Zasad'te srdci mému sterou ránu:
sloužím!
Však pevnou víru mám,
že věrně slouže vám,
nejlépe tajemnému světa pánu
sloužím!*

Z VĚZENÍ ROKU 1850

*Zazni, písni teskna žalu mého,
třeba duše z bolů hlubokosti
poletěla bůjných na perutích
časem v marnou říši smělých snů:
Mrtvě kráčí dál ta doba našich dnů
a volnosti hlas -jako by navždy utich.*

*Otčino má drahá! což se před krutostí
vrahů budeš věčně kořit v prach?
Nevzbudí tě ze sna staletého
žádná bolest, žádná rána více,
kterých na tě sype litý vrah?
Zhaslas navždy, Slávy nám denice?
Dohřměly jste navždy, zbraně táboritů -
dozněly jste navždy, písňě orebitů?*

*Národ dřímá - a má kletba: žítí. -
Vlast umírá - a má duše cítí,
že se blíží soudů okamžení! -*

*Slávie! čas neváhá s porodem,
a lid, jenž své síly vědom není,
není hoden slouti národem!*

BOUŘE

*Ladným luhem bouře táhne,
černé mračno nebe kryje;
zvonů srdce teskně bije -
ha! tím spíš je blesk zasáhne.*

*Nebem mým hněv boží táhne,
vášeň kypí - vzdej se, zmije!
Nevzdám! srdce s touhou bije,
vždyť po božím hněvu práhne.*

KONEC PÝCHY

*Ztichni, smělý duchu můj, ty rozbouřený!
Ani tělem tvým ti vládnout není dáno,
i to tělo tvé je kletbou připoutáno -
nač tedy zalétáš v život ozářený?*

*Darmo se již vzpouzíš, budeš umořený!
Třeba statně bylo tebou bojováno,
dosud konečné i zkáze odoláno,
čas na tebe má teď jícen rozevřený:*

*Vzdoruj plouživé se chvíli - bez obrany,
nahý k sloupu věčné hanby přikovaný!...
Aj, kam prchla junácká tvá síla?*

*Kam i pýcha tvá, ten meč a štít tvůj branný?
Dítě! Mocnější tě bytost unavila -
hochu - vždyť i tebe žena porodila!*

RESIGNACE

Cyklus písní z vazby na Komárně

*Nuž, buď mé tělo k hvězdám vyvrženo vzhůru,
skáceno zru od nich v černý Tartar
neukojitelným osudů vírem -
zavraždit přec mne nemůže!
AISCHYLA PROMETHEUS*

I

*Krutý osude, ty druhu velkých duchů,
hrobe smělých plánů Krista, Napoleóna -
buď mi vítán, že mne, tebe nehodného,
sleduješ svým zkázným, titánským přec krokem.*

*Nehledím-li na tě takým smělým okem
jak ta vzdorná pýcha ducha slovuťného,
jehož hluchá síla kácí s hrda tróna,
snesu přec ty rány světového ruchu.*

*Vzhůru, mutný duchu můj, neboj se zkázy,
třeba v hlubiny tě věčné hanby hází -
pomni na svůj krásný, velký cíl:
tvá to vina není, že jsi marně žil! -*

II

*Plujte dále, těchy žití mého,
peruti mých drahých, sladkých snů,*

*měly jste mi býti zorou jarních dnů,
a vy opouštíte bleskem skáceného! -
Plujte dále, i ty naděj v spásy den,
plyň za slávou, vírou, sladkou touhou -
a ty jistá, žádoucí teď smrti,
muč mne vyhlídkou, že ruka tvá mne zdrtí!
Já to vím, že jsem tvou hříčkou pouhou,
dlím však tiše, na vše připraven.*

III

*I vám, i vám buď nyní výhost dán,
vy milé hříčky plaché milosti;
sen lásky musí mnou být pochován!
to do vzpomínky smutné tichosti.
Jen aby mřela, žít smí láska moje,
jen rozervat smí tlukot srdce mé;
ač mír nenajdou jeho nepokoje,
přec váhá zamknout zdroje touhy své.
Proč jsem zalítnul v divých bouří kraje,
přehlušiv citů vroucích ohlasy?
Proč zapíral jsem, co mi v řadrech hraje?
Buď zticha, posvátné to byly úžasy! -
To tvá mne, matko, bolest v bouř vyhnala,
tvých ran to byly stopy, vlasti má;
či směl jsem váhat, když jsi zavolala:
„Ach synové, kdo z vás mne ještě zná?! -“*

IV

*A tebe když jsem slyšel hlasně štkáti
až k nebesům - nám stále vraživým,
když vrazi jali se tě v posměch bráti,
tu chutě výhost dal jsem plesům svým.
Ó matko, ty mne znáš, zřela jsi slzy moje,
tvůj žal mne vábil, bouřil, pobádal,
a když jsi svěřila mi utrpení svoje,
vroucí jsem s tebou prosby k nebi slal.
Však hlucho, ticho bylo v nebi zamračeném,
vždy více ubíjel tě nevolníků pán,
tak mrtvo, teskno bylo v kraji utlačeném,
že byl mým prosbám směle výhost dán -
an problesklo mou duší cos o nebezpečné
pověsti utlačených prarodů,
jež dí, že nemůže být bůh té lásky věčné
tím chladným zhoubcem jarých národů.*

V

*I zbledly pro mne hvězdy na nebesku,
a když se luna v noci rozvila,
čím větší půvab vůkol vylila,
tím víc mne strašil hrob v svém děsném lesku.
Hvězdy, světům jiným slunce jasná,
naší zemi osudnice černé,
luna, obraz družky, vdovy věrné -
bolelo to duši, že je krásná!
Krásná je a musí nad mohylou kvílet;
ač mi vítaná vítězném na bojišti,
nedodá přec lesku hrobům - popravišti!
Protož radší v boj! než rabskou hanbu sdílet.*

VI

*Tak jsem děl, ve víru nových světů
vůlí svou chtě sil svých zůstat bohem;
volalať mne sláva jasným rohem,
nač mi tedy berlí dětských kmetů?!...
Spěchaje dobývat vlasti zmrtvýchvstání,
pohrobiv svou lásku, zapřev sebe,
mněl jsem, osudů že hvězdy strhnu s nebe,
nesešlou-li povinné mi požehnání.
Nespasí-li nás tu dobrý bůh,
pomoz bujarý nám, vlastní, smělý duch!*

VII

*Dohrál jsem! a lačná tužeb káně
užírám mi srdce, jež tak vroucně bilo
pro to děcko, jež se - nezrodilo...
aniž přeje místa nové ráně.
Dohráš! dychtiv slávyplné hrůzy;
doznáváš jen žalost, potupení,
piješ nejtrpčí teď kalich pohanění:
soucit slabých lidí, posměch divé lůzy!
Dohrál jsi! vrah lépe hráti uměl...
Koho jsi chtěl spasit, aj, ten tě proklíná!
Dopij kalich svůj: třeba svět zapomíná,
jen když sobě sám jsi povždy porozuměl.*

VIII

*Krásná je to smrt, umírat na bojišti,
zhynout s mroucí vlastí, nevěda o zkáze;*

*krásná je to smrt, svůj život prodat draze,
v středu ustrašených mřít na popravišti,
smát se z málomocné zloby katujících,
pást své mroucí zraky na jich strachu,
krví svou vyžehnat reky z matky prachu -
slyšet duchem svým budoucně vítězících!...*

*Ale trpká smrt, umírat s vlastní mroucí,
každou ránu cítit - s matkou pochovávat
v cizině své krásné sny -je zažehnávat,
boly národů ukryvat v srdce žhoucí,
v srdce, kteréž pro lid nepřestává tlouci.*

IX

*Pokojně bych zasnul v lůně matky siré,
rád bych sklonil tiše hlavu k ňadrům jejím -
a zatím co chřadnu, touhou po ní blednu,
uložil bych s ní se radší v rakev jednu.
Ale matka moje umřítí nemůže,
trápí se - a vlastní syn jí nepomůže;
nepomůže matce, nemůže pomoci,
hory, doliny jich dělí - luhy šíré...
Nicméně přec doufám, že nezapomněla,
věrného že ve mně povždy syna měla.*

X

*Matko, koho teď si zvolíš ku pomoci?
Bude mu snad lépe štěstí přát?
Zdaž tě vyrve z temna bolných nocí,*

*zdažli v lůně tvém smí umírat? -
Požehnání tvého syna nešťastného,
to ho po všech cestách sprovázej;
poznej srdce tvé v něm reka svého,
čistá láska má v něm zplápolej.
S vítězným kýž křikem klesne v náruč tvou!
Jako já tvou slzu, kýž tvou radost vidí,
ruka osudu ať milostně ho řídí,
aby poznal v tobě šťastnou matku svou!*

XI

*Zdlouhavě se kradeš, zákeřnická smrti,
doby poslední mi otravovat žádáš -
šípy samoty mne polehounku drtí.
Chceš snad, bych ten oltář ideálů strhnul,
chceš, bych pokořen se tobě k nohám vrhnul,
abych zapřel v sobě i tu Stou svatou,
abych před modlou své vlastní mdloby padnul,
s berlou znova vzatou poznenáhla chřadnul,
bys nad vykropenou rakví mojí stála,
vítězně pak všem se snahám lidstva smála? -
Ne tak! - do svatyně nader mých nevnikneš,
chrámy věčné pravdy nepronikneš! -
Dotkneš-li se bran, zahučí její zvony,
které na poplach svět celý vyvolají:
Jak se pak tvůj klam a moc tvá ztroskotají!*

XII

*Aj smrti, až mne bude chtít vraždit ocel tvůj,
jak chladně jej pocítím! Duch mých krásných snů,
truchlící - však pokojný, zoře blahých dnů
ti požehnají mírem poslední tlukot můj.
Nuž přijď a zboř ten chrám tajemných světů mých,
i v zříceninách tebe duch můj strašit bude,
a ten, kdo jeho blahou paměť nezabude,
ten zbuduje mu kapli díků v nadrech svých!
Jako rusálka sídla posvátného,
i když ho zničí necitelná moc,
v památce lidu nám co věrný strážce žije,
ač v smutek samoty vždy hloub a hloub se kryje...
tak bude žít duch ideálu mého,
až v den se promění ta dlouhá noc.*

XIII

*Ač jsem doznal bol, ach nejkrutější -
národa bol, navždy upadlého,
neleží přec na mně kletba lidu mého:
kletba svatozrády nejsmutnější!
Ač umírám s touhou nejsvětější,
nezkojenou, lidstva bloudivého,
které marně hledá cíle svého -
v nadrech svých přec chovám pravdy nejtajnější!*

*Dlouho by pokojně bylo svítivalo
světlo malé, jasné, v kapli tužeb mých;
vynesli ho v bouř - aj zachvělo se - zhaslo!
Ptejte se světýlka, proč nád bouří žaslo?...*

*Bouří zhaslo, blesk ho znova vznítíl,
proměnil ho v požár, jenž i z hrobu mého
časem vyšlehne, ač teď se v chmury halí.
Ptejte se požáru, čím se zdme - proč pálí! -*

OREL

*Rci mi, orle bystrozraký,
rci mi, jak umíráš?
Či ty mroucím, kalným zrakem
do mraků pozíráš? -*

*Rci mi, orle bystroletý,
či svou peruť skládáš?
Aneb snad jak duše moje
v letu mřít si žádáš? -*

*Ani v letu ani v mdlobě,
orel neumírá;
on svým jasným smělym zrakem
v mraky nepozírá.*

*Jen před sluncem, hrdou sílou
peruť svou rozkládá,
letí k nebi, a od něj tam,
věčný život žádá.*

STÍN MÉHO ŽIVOTA

*S obláčků růžových hbitým se perutím
domácí čáp na naši chatrč snášel,
svůj bystrý střeha let před mračen dotknutím
v bolestný matky klín - co dítě mě unášel.
Vtom blízké hory klín
vyhrnul děsný stín:
krvavé dítě Slávy - zadusené.
To rostlo výš a výš,
prolítlo mraků říš
a prostřelilo čápa křídlo rozpřažené.
Nebeský posel stanul, bránil se a kles -
na mechu naší chatky jeho srdce zchřadlo.
Když ale strážný duch mne do kolébky snes,
zdmula se hněvivá navůkol příroda -
a v duši mou co krůpěj krvavá upadlo
neštěstí mého národa.*

*Zdřímala-li někdy moje matka ubohá
u praskotu ohniska rodinného,
vzbouřila ji nejednou chtivá žalost má,
i povstala, by ztíchla píseň hladového.
Vymnula z očí sen
a pospíchala ven,
vyžebrati mi sousto okoralé;
když vrátila se v síň,
ploužil se za ní stín
bídného dítěte, které to sousto malé*

*mi z ruky trhalo, jak pomínutý pes,
takže mi nedotknuté k černé zemi padlo,
a když ho matka zvedla, řkouc mi: „Synu, jez!“
smálo se dítě. - „Jez, vždyť byla ouroda.“
Tak rouhavě mi na choré se srdce kladlo
neštěstí mého národa.*

*V pošmurné noci snů mých taky zarděla
se tichá hvězda lásky, plna vnady.
Vítěznou písni se mi lyra zachvěla:
mé vlasti šírý hrob změnil se v zlaté sady.
Domácí truchloháj
mi v krásný zkvetl ráj -
má bohyně, má hvězda nad ním zplála.
Již jsem jí k nohoum pad,
an mžikem zrádný had
obtočil nohu mou - a dívka má se - smála!
Palčivou bolestí jsem uštknut k zemi kles -
při jejím smíchu však mi srdce náhle zchladlo.
Zašláp jsem hada: zdech jak uhranutý běs...
odčarována svadla vůkol příroda
a v tu chvíli jak zločin na mne spadlo
neštěstí mého národa.*

*S nejistým krokem, sám - a kletbou stopován
své choré oudy k jistým hrobům nese.
Lhostejných bratří osudnicí žrán,
té palmy věčné slávy nedotkne se.
Na blízkou horu tam
se vleče sám a sám,*

*svých padlých otců mohyly tam hledá,
a kryje bolest svou
v tu půdu ztrhanou,
na nižto bolně tak pozírá luna bledá.*

*Jen jeden stín mu hrozí. Tam, kde v dumu kles,
kde v boji zoufalém tisíce srdcí zchřadlo,
kde kletbou sevřená se vzpouzí příroda,
tam zrak svůj ztrhaný s tou prosbou k nebi vznes:
Kýž by tu se mnou v jeden hrob zapadlo
neštěstí mého národa!*